

Dünya şöhrətli sənətkar

Qırx il bundan əvvəl istedadlı dirijor Rauf Abdullayevlə “Qobustan” jurnalı üçün müsahibə hazırlamışdım. “Musiqi mənim idealımdır” yazısı jurnalın 1976-cı il 4-cü nömrəsində dərc olunmuşdu. Müsahibəni yenidən oxuyub görürəm ki, yazı bu gün də tərəvətini, dəyərini, gözəlliyini itirməmişdir. Burada gələcəyin, yeni günümüzün görkəmli dirijorunun musiqi sənətinə, dirijorluğa münasibətinin, müasir dövrün insanların ruhunu oxşayan, qəlblərini isidən, haqqında formalaşmış fikirlərin çox qiymətli olduğu qənaətinə deyəm. Həmin yazıya yenidən qayıdıb, sənətkarın keçdiyi ömür yolu haqqında təəssüratlarımı dəyərli oxucularla bölüşmək niyyətindəyəm.

Bəllidir ki, hər bir sənətkarın fərdi yaradıcılığında ideal sandığı özəl qavramı, fikri və düşüncəsi vardır. Məsələn, Bethovenin “Ay işığı” sonatasını çoxları dinləmişdir. Musiqinin nə qədər cazibədar olduğunu, insanı məftun etdiyini hiss edirik. Fəqət Bethoven musiqini özü üçün ideal hesab etmir. Amma Rauf Abdullayev üçün musiqi idealdır.

Yaxın günlərdə görkəmli sənətkarın anadan olmasının 80 ili tamam olur. Amma Raufa bu yaşı yaraşdırmaq olmur. Çünki pultun arxasında o, çox hərkətli və coşqundur. Bu niyə belədir? Çünki Rauf həmişə musiqi aləmindədir, ondan ruhlanır. Musiqi onu ağuşuna alıb gözəlliklərin qoynuna atır, ürək bu əsrarəngizlikdən güc alır, quş kimi səmaya qalxır, nəhayət, ifa məqamı başa çatdıqdan, dirijor otağına qayıtdıqdan sonra özünə qayıdır.

Qırx il əvvəl mənə söylədiklərindən qələmə aldığlarımı xatırlayıram: “Raufun həyatda hər şeydən çox sevdiyi musiqidir. O, musiqisiz yaşaya bilmir. Səhər də, axşam da, sabah da, o biri gün də o yeni musiqi eşitmək, yenidən musiqi pultu arxasında musiqi aləminə qovuşmaq, düşüncələrə dalmaq arzusu ilə yaşayır. Onu hər dəfə pultun arxasında görəndə kənd həyatım yadıma düşür. Həyatımızdəki iri gövdəli nəhəng palıd ağacını xatırlayıram. İsti yay günlərində uşaqlarla palıdın kölgəsində uzanarıd. Ağacın budaqlarından rəqs edən yarpaqların həzin mahnısına sakitcə qulaq asardıq. Və hər dəfə yarpaqlar xışıldayanda elə bilirdim ki, təzə mahnı çalınır... İndi hər dəfə Raufu dirijor pultu arxasında görəndə həmin palıd ağacı öz vüqarlı görünüşü ilə gözlərimin önündə canlanır. Çünki Rauf da həmin ağac tək i vüqarlıdır. Onun əlləri havada gah dalğavari cızıqlar çəkir (likrik melodiya zamanı), gah da dəniz təlatümdə olduğu tək i kəskin hərəkət edir (sürətli akkordlar səslənəndə), bəzən də elə bil dəmirəğacının torpağın dərinliyinə işləmiş köklərini güclə çəkib çıxarırsan. Əllər ağır-ağır hərəkət edir, Raufun üz-gözü ciddileşir, üzündəki qırıqların sayı sanki artır (musiqinin dramatik anlarında hadisələrin kulminasiya məqamında). Raufun əllərində əvvəlcədən ölçülüb-biçilmiş, dəfələrlə yoxlanılmış, artıq cilalanmış səma xətləri vardır. Və dirijor pultun arxasında dayanan kimi bir an xəyala dalır. Bu, zənnimcə tam məsuliyyətlə yanaşı yolu cəsarətlə getmək, səhvlərə yol verməmək, partituraladakı rəng boyalarını göz önündə canlandırarkən düşündüyü andır. Və bir də orkestrin diqqətini özünə cəlb etməkdir, xəbərdarlıqdır, eyni zamanda musiqi aləminə qovuşmaq dəqiqələridir. Rauf hər dəfə bu anları keçirəndə (musiqini daxilən və ruhən yaşayanda) cismən kənar mühitdən, adamlardan, auditoriyadan ayrılır. O yalnız fasilə zamanı dirijora məxsus otaqda özünə gəlir. Amma çox duyğulu və gərgin vəziyyətdə, həyəcanlı olur. Belə vaxtlar o susmağı sevır. Musiqi aləmi onu rahat buraxmır. Mən onun bu anlarını çox izlədim, sanki baxışları ilə mənə “danışma, sus” deyirdi. Bəzən onun bu halını aktyorun “roidan ayrılma”, “özünə dönmə” halı kimi düşünürdüm. Bəli, səhnədə Otello və ya Hamleti oynayan aktyor da geyinmə otağına gəlirdi zaman eynilə Rauf kimi həyəcan keçirir, susur, danışmır və zaman keçir, aktyor rolun, xarakterin ruhundan ayrılır və təcridcən özünə qayıdır. Nəhəng aktyorlar bu keçidi möhtəşəm yaşayırlar.

Rauf aktyor deyil, amma musiqi dünyasına ruhən və mənən bağlı olduğundan, aktyor da, Rauf da eyni hiss və həyəcanları ortağa yaşadıqlarına şahid oluruq. Rauf özü danışana qədər mən sakitcə onu göz-ləyirdim. Biz yeni, orijinal operalar üzərində birlikdə işləyirdik. Elə olurdu ki, ya o mənim evimə gəlirdi, ya da mən onun evinə gedir, yeni operanın musiqisi haqqında uzun-uzun danışırıd. Həyat yoldaşı Muni-sə xanım da arada söhbətlərimizə qulaq asar, çayımızı təzələyər. Rauf pultun arxasında necə dəqiq, sərrast, ustaydisa, həyatda da fəvqəladə dürüst, doğru danışan, dostluqda vəfali və səmimi insandır. R.Abdullayev musiqiyə gelişini belə xatırlayırdı: musiqi ilə altı yaşımdan məşğul olmuşam. Üç qardaş—üçümüz də musiqiyə meyl salmışdır. Mən ondan sənəti barədə bir qədər ətraflı danışmağını xahiş et-

dim. Bir gün tamaşadan sonra özümüz üçün münasib bir məkana çəkilib söhbət etdik.

1955-ci ildə Bülbül adına musiqi məktəbini fortepiano üzrə Regina İvanovna Se-roviçin sinfində bitirmişəm. Qiymətlərim əla idi. Ailəmizin ən kiçiyi mən idim. Qardaşım Kamal isə ailəmizin ilki idi. O zaman o, artıq opera teatrında dirijor işləyirdi. Azər isə Konservatoriyanı çoxdan bitirmişdi.

Hələ Bülbül adına musiqi məktəbində (indiki Bülbül adına Kollecdə) Bethovenin, Şopenin, Listin, Baxın və C.Hacıyevin fortepiano konsertlərini çalanda qardaşım Kamal elə hey gözümün qabağına gəlirdi. Elə bilirdim o bir dirijor kimi mənə nəzarət edir, qarşımda dayanıb əlləri ilə ölçür, düzgün çalıb-çalmadığımı yoxlayır.

Xatırlayıram ki, o zaman Kamal Opera teatrında baş dirijor işləyirdi və yeni teatr mövsümü ərəfəsində onunla “Ədəbiyyat və İncəsənət” qəzeti üçün təzə tamaşalarla bağlı müsahibə aparmışdım. Fəvqəladə gözəl musiqiçi və dirijor idi. Çox dürüst və saf insandı. Sonra mən Moskva “Bolşoy Opera”sında işlədiyim illərdə Kamal Stanislavski Operasında baş dirijor işləyirdi və dostluğumuz burada da davam edirdi. Kamal Sovet İttifaqının istedadlı dirijorlarından idi. Dünya klassik operalarına əzbərdən, nota baxmadan dirijorluq edirdi. Bunu dünyada yalnız yapon dirijoru Klau-do Abbado edə bilirdi. Mən onu “La Skala” operasının 1970-ci ildə Moskva “Bolşoy Opera”sında qastrolunda izlədim. “Aida”, “Otello” kimi çətin operalarına nota baxmadan dirijorluq edirdi. Kamal da eynilə onun kimi dirijorluq edirdi. Daha sonra Kamal Gnesin adına Dövlət Konservatoriyasında müəllim işlədi, professor elmi dərəcəsinə qədər yüksəldi. Moskvanın mərkəzində Kalinin prospektində gözəl, rahat evi vardı. Bir oğul və bir qız atası idi. O zaman xanımı ağır xəstə idi, evdə yatırdı. İndi hər ikisi də dünyasını dəyişib. Allah onlara rəhmət eləsin...

Raufun səsi mənə uzaq keçmişin xəyallarından ayırdı: Həmişə nədənsə Kamalın dirijor çubuğunun həsrətini çəkirdim. Elə isə niyə dirijor olmayım? Günlər gəlib keçirdi. Atam Cahanbaxış musiqiçi deyildi, bəlkə o səbəbdən də mənə anlamadı. Ürəyimdən keçəni anam da duymadı, axı o evdə qadındır... Qərəz, atam sənədlərimi Politehnik İnstitutuna verdi. Oğlunu mühəndis görmək istəyirdi. Xoşbəxtlikdən həmin il yayda valideynlərim şəhərdə yox idilər. İmtahanlara altı gün qalmış sənədlərimi geri götürüb Konservatoriyaya verdim. İmtahanları əla verdim. Soruşa bilərəm, evdə bunu necə qarşıladılar? Qardaşlarım razı qaldılar, atamla anamın isə bu seçimim o qədər də ürəyindən olmadı. Fəridə xanım Quliyevanın sinfində pianoçuluğa yiyələndim. Təhsili dörd ilə, yeni bir il qabaq başa vurdum. Tərif olmasın, yenə əla qiymətlərlə. Arzum heç də pianoçu olmaq deyildi. Kamalın mənə təsirini unuda bilmərəm. Onun əlindəki dirijor çubuğu gözələrimin önündən çəkilmirdi. Evdə, dərstdə, hətta voleybol oynayanda da o çubuğun cazibəsini bu gün də xatırlayıram. Sevdiiyim fortepiano əsərləri hansılar idi bilirsənmi? Rahmaninovun İkinci Konserti, Skrabinin Sonatası, Şopenin Fantaziyası, Şostakoviçin Prelüdləri... Amma Mosarta qibtə edirəm. Ona xüsusi məhəbbətim var... 1960-cı ildə Rimski Korsakov adına Leningrad Dövlət Konservatoriyasının simfonik dirijorluq sinfinə daxil oldum. Mərhum professor Nikolay Semyonoviç Rabinoviç rəhbərim idi. Təhsilimi bitirib Bakıya qayıtdım. Opera və Balet Teatrında üç il dirijor işlədim. 1968-ci ildən baş dirijor işləyirəm. Onu da deyim ki, təhsil illərində müəllimim sinifdə nəyi məsləhət bilib, həmin əsərlərə dirijorluq etmişəm. Oberin “Qara Domino” və C.Verdinin “Tra-viata” operalarına da tələbə ikən dirijorluq etmişəm.

Dmitriyev Anatoliy Nikasdimoviç (sənətsünəşliq doktoru, professor, Leningrad): “Raufu tələbəlik çağlarından tanımışam. Kamalı isə paytaxt dirijoru kimi ən istedadlı bir sənətkar kimi qiymətləndirirəm. Rauf mənim tələbəm olub. Çox yüksək ziyalı tərbiyəsi görmüş Raufun əsl qabiliyyəti Leningradda açıldı. Rauf kimi və bizi ucalara qaldıran öyrənməyə can atan tələbələrle qürur duyuram. Çox bacarıqlı, çalışqan və özünə qarşı tələbkar idi. Onun çox gözəl əlləri, dirijora məxsus boyu, qaməti və iti gözələri var. Partituraya elə qapılır ki, bir an keçməmiş, sanki su kimi içir notları. Pultun arxasında tələbəmə baxanda zövq alıram. Cürbəcür tələbələr olur. Hər bir cürə “bacarır”, amma o, bu sənət üçün doğulub. Zəhmətlə axtarışlar edəndə sənətkarın zəkası aydın olur, zənginleşir, günü-gündən püxtələşir. Raufu pult arxasında görəndə dirijor sənətinə rəğbətim artır. Mən onu görkəmli italyan dirijoru Klau-do Abbado ilə bir sırada görürəm. Onlar bir-birinə çox oxşayırlar, bir bədənini iki əli kimi. Raufun simasında Azərbaycan Niyazi məktəbinə uğurlar arzulayıram. Rauf həmin məktəbə Leningrad nəfəsi gətirib. Raufun uğurlarına biz leningradlılar sevinirik və həmişə onunla fəxr edirik...”.

Bu günədək Opera və Balet Teatrında Rauf aşağıdakı operaların və balet tamaşalarının dirijoru, musiqi rəhbəri olmuşdur: “Traviata”, “Toska”, “Spartak”, “İldırımli yollarla”, “Knyaz İqor”, “Koroğlu”, “Yeddi Gözəl”, “Qobustan” (balet), “Gəlin Qayası” (sonralar “Aldanmış Kəvakib”, “Şah İsmayıl”), Qara Qarayevin yeni musiqi redaksiyasının musiqi rəhbəri, eyni zamanda “Ko-

roğlu” operasının—Bişkek, Almaati, Ankara, Bakı, Astana, İstanbul və Mərsin Opera tamaşalarının dirijoru və musiqi rəhbəri olmuşdur. Ayrı-ayrı bəstəkarlar, ayrı-ayrı nəfəslər, rəngarəng musiqi partituraları...

Musiqi dili tamaşanın döyünən qəlbidir-sə, ifaçının oxuması danışığıdır. Dramaturji konflikt musiqi partiturasında verilir-sə, hərəkəti aktyorun ifasında izləyirik. Amma hərəkət də, pauza da, nəfəs də, danışığı da, bir sözlə, bütün mühtəsib operada musiqi yaradır. Rauf dirijorluq edərkən çox vaxt onun hərəkətlərini izləyirəm. Həmin anlarda tamaşaçının da, dinləyicinin də ona heyranlıqla baxdığını müşahidə edirəm. Onun üz və jestlərində, hər barmagının, kiçik işarəsində tamaşanın ritmini, tempini hiss etmək mümkündür. Rauf, sözün həqiqi mənasında, dünya şöhrətli dirijordur. Vaxtilə “Spartak” baletini izləyən bəstəkar, SSRİ Xalq artisti Aram Xaçaturyanla müsahibə hazırlamışdım. O deyirdi: “...Rauf Abdullayev böyük istedadla malik dünya dirijorudur. Yüksək tələbkarlıq, ali-cənəbliq, sadəlik və səmimilik onun xarakter xüsusiyyətlərindəndir. Baletimi hazırlarkən bunun şahidi oldum. Orkestr onun rəhbərliyi ilə yüksək temperamentlə çıxış etdi. Onun əlini sıxarkən öz minnətdarlığımı gizlədə bilmədim. O, öz sənəti ilə mənə sevinc bəxş etdi”.

Mən Raufla yeni opera üzərində işləyərkən biz ilk gündən tamaşanı görməyə başlayırıd. Mən ona mizanlardan, xarakterlərdən danışanda o, dərhal piano arxasına keçərdi, mənə musiqi dramaturgiyasındakı əsas parçaları çalardı. Hər ikimiz sevinc dolu ruhla işləyirdik. Raufun Türkiyə həyatında da birlikdə operalar hazırladıq. O, uzun zaman Ankara Dövlət Operasında baş dirijor işləmişdir. Türkiyə Mədəniyyət Nazirliyi mənə S.Ələsgərovun “Mil-yonçunun dilənçi oğlu” (“Zəngin babanın fəkir oğlu”) əsərini musiqili səhnəyə qoymağa dəvət etdi. Rauf mənə hər cür şərait yaratdı və tamaşa yüksək səviyyədə keçdi. Sonra mən Mərsin Dövlət Opera və Balet Teatrını yaratmaq üçün yenidən Türkiyəyə dəvət olundum. Mərsin operasını qurduğum illərdə də Raufla birlikdə işlədik. Türkiyə Mədəniyyət Nazirliyi “Do-daqdan qəlbə” operasının (R.N.Güntəkin) librettosunu yazmağımı xahiş etdi. Mən onu Durmuş Öznərlə birlikdə yazdım. Türk bəstəkarı Çətin İşiqözlünün bəstəkarı olduğu operanı C.Gökçərlə birlikdə 2006-cı ildə Ankara operasında səhnəyə qoyduq. Musiqi rəhbəri və dirijoru yenə dostum Rauf idi. Türkiyənin sənət adamları, musiqiçilər, ədəbiyyatçılar Raufun böyük dirijor olduğunu yazdılar. Ona olan sevgi böyük idi. Rauf repertuardakı klassik opera və baletlərə dirijorluq edirdi. Bundan qürur duyurduq.

R.Abdullayev uzun illərdir Azərbaycan Dövlət Simfonik Orkestrin bədii rəhbəri və baş dirijoru kimi dünyada tanınan sənətkardır. O, Amerika, Almaniya, Fransa, Avstraliya, İspanya, İtaliya, Meksika və Rusiyanın böyük orkestrlərində dünyanın ulduz vokalistləri, musiqiçiləri ilə konsertlər verir.

Onunla yeni tarixi layihəm olan “Koroğlu” operası üzərində TÜRKSOY-un Baş katibi, əziz dostumuz, qardaşımız, professor Düsen Kaseinovun fəvqəladə təşkilatçılığı sayəsində 41 gün Bişkek Operasında birlikdə məşqlər etdik və 14 Türk Dövlət və Topluluqlardan dəvət etdiyimiz ulduz vokalist, xor və balet sənətçiləri ilə də sabah-axşam məşqlər etdik və nəfis bir tamaşanı səhnəyə qoyduq. Bu tamaşanı 2009-cu ildə Bişkek, Almaati, Ankara, Bakı opera səhnələrində qastrollarda göstərdik. İkinci layihəmi isə 2010-cu ildə Astana Operasında səhnəyə qoyduq və iyul ayının 23-də Birinci Dünya Opera Festivalında İstanbul Haliç Kongde sarayında göstərdik.

Raufla sonuncu Beynəlxalq “Koroğlu” Opera layihəmi Mərsin Dövlət Operasında 2016-cı ildə, yenə TÜRKSOY-un Baş katibi Düsen Kaseinovun təşkilatçılığı sayəsində səhnəyə qoyduq. Onunla birlikdə ən çox tamaşa hazırlayan rejissor mənəm, deyə bilərəm. Raufla işlədiyim üçün çox xoşbəxtəm. Çünki o, çox tələbkar, dürüst, səhnə sənətinə böyük sevgi bəsləyən sənətkardı. Xüsusilə opera sənətinə olan mənəvi bağlılığını, məhəbbətini gördüyüm üçün ona heyranam.

Bu gün Rauf Abdullayevin adına, xüsusilə də dünya afişalarında tez-tez rast gəlmək olur. Bu təbiidir, çünki R.Abdullayev sənətdə böyük yollar keçmişdir. Azərbaycan dövləti onun sənətinə həmişə yüksək qiymət vermişdir. Ulu öndərimiz Heydər Əliyev ona Azərbaycan Respublikasının Xalq Artisti fəxri adını vermişdir. O, həm də “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. Prezidentimiz cənab İlham Əliyev isə onu “İstiqlal” ordeni ilə təltif etmişdir. O, bütün bunlara layiq professional sənətkardır.

Rauf parlaq sənətinin yüksək zirvəsindədir və sevdiyi dirijorluğu ilə Azərbaycan musiqi sənətini dünyada tanıtmaya davam edir.

Əziz dostum, qardaşım Rauf Abdullayevi 80 yaşı münasibətilə təbrik edirəm. Düşünürəm ki, Allahın köməkliliyi ilə bundan sonra da yeni layihələr üzərində işləyəcəyik. Dostuma arzu edirəm ki, həmişəki kimi sağlamlıq, cəsarətili, tələbkar olsun. Çünki o, xalqın görkəmli, dünya şöhrətli sənətkar oğludur. İllər keçəcək və biz birlikdə neçə-neçə tamaşalarla insanlara sevinc, xoşbəxtlik bəxş edəcəyik.

Birlikdə yeni yüz illərə, əziz dostum...

Əflatun NEMƏTZADƏ,
professor, sənətsünəşliq doktoru,
Əməkdar incəsənət xadimi.